

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента,
доцента кафедри цивільного права і процесу
Західноукраїнського національного університету

Гнатів Оксани Богданівни

на дисертацію Турлая Олега Івановича

«Медіація як спосіб вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності»,

поданої до захисту в разову спеціалізовану вчену раду

ДФ 58.082.154 Західноукраїнського національного університету

на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 Право

за спеціальністю 081 Право

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Одним із сучасних напрямів реформування системи правосуддя є розвиток альтернативних способів вирішення спорів, покликаних забезпечити оперативний, доступний та ефективний захист прав і законних інтересів осіб. Надмірна тривалість судового розгляду, значні процесуальні витрати та складність виконання окремих судових рішень зумовлюють необхідність пошуку процедур, які дозволяють сторонам урегулювати конфлікт без проходження всіх стадій судового процесу. Однією з таких процедур є медіація, правові засади якої в Україні поступово формуються та потребують подальшого наукового осмислення.

Особливої актуальності медіація набуває у спрах щодо інтелектуальної власності. Такі справи нерідко характеризуються складністю предмета доказування, необхідністю спеціальних знань, технічним характером обставин, значною вартістю об'єктів та потребою збереження конфіденційної інформації. Тривалий відкритий судовий розгляд може негативно впливати на ділову репутацію сторін, комерційну цінність результатів творчої діяльності та можливість їх подальшого використання.

Водночас недостатньо лише законодавчо закріпити можливість звернення до медіації. Для її практичного поширення необхідно створити належні процесуальні й економічні стимули. До таких механізмів можуть належати повернення частини судового збору, зупинення провадження на час проведення медіації, врахування добросовісної поведінки сторін при розподілі судових витрат, а також доступ до програм підтримки медіації для авторів, винахідників, стартапів і малих підприємств. При цьому відповідні стимули не повинні перетворювати добровільну процедуру на прихований примус.

Потребують дослідження й питання взаємодії медіації із судовим провадженням: момент направлення сторін до медіатора, правові наслідки

медіаційного застереження, процесуальне оформлення досягнутих домовленостей, забезпечення їх виконання та можливість затвердження судом мирової угоди, підготовленої за результатами медіації. Вирішення цих питань має важливе значення для формування цілісної моделі взаємодії судових та позасудових способів захисту.

Отже, тема дисертаційної роботи О. І. Турлая є актуальною та практично значущою. Її дослідження відповідає сучасним тенденціям розвитку цивільного судочинства, спрямованим на підвищення ефективності захисту прав, оптимізацію судового навантаження та утвердження культури мирного врегулювання спорів у сфері інтелектуальної власності.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, сформульованих у дисертації, не викликає сумнівів. Автором проведено комплексне дослідження проблематики застосування медіації у сфері інтелектуальної власності із широким використанням сучасних нормативних джерел, міжнародних документів, судової практики та наукових праць.

Позитивно слід відзначити належне застосування спеціально-юридичних методів дослідження, насамперед системно-структурного, порівняльно-правового та формально-юридичного аналізу. Це дозволило автору всебічно дослідити правову природу медіації, визначити її місце у механізмі захисту прав інтелектуальної власності та сформулювати обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства.

Достовірність отриманих результатів підтверджується тим, що основні положення дисертації спираються не лише на теоретичні узагальнення, а й на аналіз практики застосування медіації, судової практики та сучасних тенденцій розвитку альтернативного вирішення спорів в Україні й зарубіжних державах. Це дозволяє позитивно оцінити практичну спрямованість проведеного дослідження.

Висновки та рекомендації автора є логічними, взаємоузгодженими, випливають із проведеного аналізу та відповідають поставленій меті й визначеним завданням дослідження. Загалом дисертаційна робота справляє враження завершеного наукового дослідження, результати якого мають достатній рівень наукової достовірності та практичної значущості.

Структура та зміст основних положень дисертаційної роботи

Структурна побудова дисертації О. І. Турлая відповідає характеру поставленого наукового завдання та забезпечує належну послідовність дослідження. Робота складається з традиційних для дисертаційного дослідження структурних елементів, а її основна частина охоплює три змістовно

взаємопов'язані розділи. Відсутнє невиправдане дублювання матеріалу, висновки до розділів узгоджуються з їх змістом, а загальні висновки системно відтворюють результати вирішення поставлених завдань.

У першому розділі розкрито загальнотеоретичну характеристику медіації, історію її становлення, нормативні засади та основні принципи. Автором проаналізовано співвідношення медіації із судовим розглядом, переговорами, мировою угодою та іншими альтернативними способами вирішення спорів. Це дозволило визначити самостійну роль медіації у механізмі захисту прав інтелектуальної власності й окреслити її функціональний зв'язок із судовою формою захисту.

Другий розділ присвячено практичним особливостям проведення медіації у спорах щодо інтелектуальної власності. Дисертант визначає критерії медіабельності, досліджує етапи процедури, правовий статус медіатора та сторін, способи забезпечення конфіденційності, а також порядок оформлення результатів медіації. Позитивно слід оцінити намагання автора диференціювати відповідні спори залежно від можливості сторін розпоряджатися предметом конфлікту та від наявності суспільного або публічного інтересу.

Особливу практичну цінність мають положення про взаємодію медіації із судовим провадженням. Автор аналізує можливість звернення до медіатора як до подання позову, так і під час розгляду справи, обґрунтовує доцільність зупинення провадження на період проведення медіації та використання процесуальних стимулів для сторін, які добросовісно намагаються мирно врегулювати спір. Водночас слушно підкреслено необхідність збереження добровільності процедури та неприпустимість застосування санкцій лише за відмову особи від участі в ній.

У третьому розділі запропоновано комплексну модель подальшого розвитку медіації у сфері інтелектуальної власності. Автор визначає нормативний, інституційний, кадровий, процедурний та інформаційно-просвітницький напрями її впровадження, розглядає можливості співпраці судів, УкрНОІВІ, медіаторів і професійної спільноти. У цілому зміст роботи відповідає її назві та меті, а обрана структура дозволила автору поєднати теоретичний аналіз медіації з дослідженням її процесуальної реалізації та практичних перспектив застосування.

Наукова новизна результатів дослідження

Наукова новизна дисертаційної роботи О. І. Турлая полягає у комплексному дослідженні процедурних особливостей застосування медіації у спорах щодо інтелектуальної власності та розробленні пропозицій, спрямованих на її ефективну взаємодію із судовими й іншими юрисдикційними формами захисту. Сформульовані автором положення сприяють подальшому розвитку

наукових уявлень про місце медіації у механізмі захисту прав та законних інтересів.

Заслуговує на позитивну оцінку вдосконалення автором підходів до визначення стадій медіаційної процедури у спорах щодо інтелектуальної власності. Дисертант враховує необхідність попередньої оцінки медіабельності спору, укладення договору про проведення медіації, визначення правил конфіденційності, з'ясування позицій та справжніх інтересів сторін, напрацювання варіантів рішення й належного оформлення досягнутої домовленості. Така послідовність відображає специфіку складних спорів, у яких юридичні питання часто поєднуються з технічними, економічними та репутаційними чинниками.

Практично важливими є положення щодо взаємодії медіації із судовим провадженням. Автором обгрунтовано можливість звернення до медіації як до подання позову, так і після відкриття провадження у справі, доцільність зупинення судового розгляду на час проведення процедури та необхідність належного процесуального оформлення досягнутої сторонами домовленості. Позитивної оцінки заслуговує думка про те, що суд має інформувати сторони про можливість медіації, проте таке інформування не повинно перетворюватися на примушування до примирення.

Науково обгрунтованими є пропозиції автора щодо запровадження правових та економічних стимулів для добросовісного звернення сторін до медіації. До них віднесено повернення частини судового збору в разі мирного врегулювання спору, врахування поведінки учасників при розподілі судових витрат, забезпечення доступу до медіації для авторів, винахідників, стартапів і малих підприємств. Важливо, що дисертант проводить чітке розмежування між стимулюванням участі та порушенням принципу добровільності.

Таким чином, наукова новизна роботи виявляється у формуванні узгодженої моделі процесуальної взаємодії медіації із судовим захистом. Запропоновані положення можуть бути використані для подальшого вдосконалення законодавства та формування ефективної практики мирного врегулювання спорів у сфері інтелектуальної власності.

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження

Практичне значення дисертаційного дослідження полягає у можливості використання його результатів для вдосконалення взаємодії медіації із судовим провадженням. Обгрунтовані автором пропозиції можуть бути враховані під час інформування сторін про медіацію, зупинення провадження на час її проведення, оформлення досягнутих домовленостей і розподілу судових витрат.

Результати роботи можуть застосовуватися суддями, адвокатами, медіаторами та учасниками спорів у сфері інтелектуальної власності. Вони також

придатні для використання у нормотворчій діяльності та підготовці навчально-методичних матеріалів.

Оцінка дотримання вимог академічної доброчесності

За результатами ознайомлення з дисертаційною роботою можна зробити висновок, що вона відповідає загальновизнаним принципам академічної доброчесності. Автор належним чином використовує результати досліджень інших науковців, а сформульовані у роботі висновки та рекомендації є результатом власного наукового пошуку.

У дисертації не виявлено ознак академічного плагіату, фабрикації або фальсифікації.

Публікація та апробація основних результатів дисертаційного дослідження

Основні результати дисертаційної роботи своєчасно оприлюднені у фахових наукових виданнях та апробовані під час участі автора у науково-практичних конференціях і інших наукових заходах. Опубліковані праці відображають основні положення дисертації, зокрема її теоретичні висновки, практичні рекомендації та запропоновані напрями вдосконалення застосування медіації у сфері інтелектуальної власності.

Ознайомлення зі змістом публікацій дає підстави стверджувати, що вони повною мірою кореспондуються зі структурою та змістом дисертаційної роботи, а результати дослідження пройшли належну наукову апробацію. Вважаю, що вимоги щодо повноти опублікування основних наукових результатів дисертаційного дослідження автором дотримані в повному обсязі.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційного дослідження

Дисертаційна робота справляє позитивне враження своєю комплексністю, логічністю викладу та практичною спрямованістю. Водночас окремі положення дослідження викликають необхідність додаткового обговорення, насамперед щодо окремих аспектів їх практичної реалізації та подальшого нормативного забезпечення. З огляду на це вважаю за доцільне висловити декілька зауважень і побажань, які мають виключно науково-дискусійний характер та не впливають на загальний позитивний висновок щодо дисертації.

1. Дисертація містить ґрунтовний аналіз угоди, укладеної за результатами медіації. Водночас із позицій практичного правозастосування більшої конкретизації потребує порядок процесуального оформлення досягнутих домовленостей у випадках, коли спір уже перебуває на розгляді суду. Доцільно було б чіткіше розмежувати ситуації, у яких сторони можуть звернутися із заявою про затвердження мирової угоди, відмовитися від позову, визнати позов або просити про залишення позову без розгляду, оскільки кожна із цих процесуальних моделей має різні правові наслідки щодо можливості повторного

звернення до суду, розподілу судових витрат, повернення судового збору та примусового виконання домовленостей. Крім того, окремого аналізу потребує питання про те, чи всі умови угоди, досягнутої за результатами медіації, можуть бути включені до мирової угоди та затверджені судом, особливо якщо вони виходять за межі предмета спору або стосуються прав та інтересів інших осіб. Висвітлення цих аспектів істотно посилює б прикладне значення результатів дослідження для судової та адвокатської практики.

2. У роботі належну увагу приділено правовому статусу медіатора та вимогам до його професійної підготовки, однак участь адвоката у процедурі медіації спорів у сфері інтелектуальної власності могла б бути досліджена більш комплексно. З огляду на специфіку таких спорів адвокат нерідко забезпечує не лише представництво інтересів клієнта, а й здійснює правову оцінку належності майнових прав інтелектуальної власності, обсягу правомочностей сторін, чинності охоронних документів, допустимості розпорядження відповідними правами та юридичних наслідків запропонованих домовленостей.

У зв'язку із цим доцільно було б чіткіше визначити процесуально-правовий статус адвоката у процедурі медіації, межі його участі у виробленні умов майбутньої медіаційної угоди, а також співвідношення його професійного обов'язку щодо належного захисту інтересів клієнта з принципами добровільності, конфіденційності та самовизначення сторін медіації. Додаткове дослідження зазначених питань посилює б практичне значення роботи для адвокатської та медіаційної практики.

3. Автор обґрунтовано визначає конфіденційність однією з ключових переваг медіації у спорах, пов'язаних із комерційною таємницею, ноу-хау, технологічною документацією та умовами ліцензування. Разом із тим додаткового дослідження потребує правовий режим інформації та документів у разі припинення медіації без досягнення домовленості й подальшого звернення сторін до суду. Доцільно було б чіткіше розмежувати інформацію, створену або повідомлену безпосередньо під час медіації, та докази, які існували незалежно від її проведення; визначити допустимість використання у судовому процесі переговорних пропозицій, проєктів домовленостей і визнань сторін, а також можливість допиту медіатора, адвокатів чи інших осіб, залучених до процедури.

На нашу думку, практичну цінність дисертаційного дослідження суттєво посилює б формулювання типових конфіденційних застережень і рекомендацій щодо поводження з інформацією та доказами, отриманими під час медіації.

Проте, наведені зауваження та висловлені побажання мають рекомендаційний і науково-дискусійний характер. Вони можуть бути враховані автором у подальших наукових дослідженнях та не впливають на загальний

позитивний висновок щодо дисертації, яка є завершеним, самостійним і змістовним науковим дослідженням.

Отже, дисертаційна робота Турлая Олега Івановича «Медіація як спосіб вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності» є завершеним, самостійним і комплексним науковим дослідженням, виконаним на належному теоретичному та методологічному рівні. Робота містить науково обґрунтовані положення, висновки та рекомендації, які розвивають сучасні підходи до застосування медіації у сфері інтелектуальної власності, мають вагоме теоретичне значення та становлять практичний інтерес для вдосконалення законодавства і правозастосовної діяльності.

Висловлені у рецензії зауваження мають переважно науково-дискусійний характер, стосуються окремих аспектів розвитку авторської концепції та можуть бути враховані у подальших наукових дослідженнях. Вони не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, рівень її наукової новизни, обґрунтованість сформульованих висновків, теоретичне та практичне значення отриманих результатів.

З огляду на актуальність обраної теми, високий ступінь обґрунтованості наукових положень, достовірність і новизну отриманих результатів, їх практичну значущість, повноту апробації та оприлюднення, а також дотримання автором принципів академічної доброчесності, вважаю, що дисертаційна робота Турлая Олега Івановича відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права і процесу
Західноукраїнського національного
Університету

Оксана ГНАТІВ

[Handwritten signature]
Оксана ГНАТІВ
[Handwritten signature]
Анна СЕМЕНКО